

Тек што је Карла дел Понте именована на место швајцарског амбасадора у Аргентини, а Срби помислили да их од ње сада дели океан довољно простран да обезбеди да је више никада не виде, бивша тужитељица хашког трибунала вратила се право у центар српске политичке сцене и то управо у тренутку када нас од избора дели само неколико недеља. Књига “особе са најмање дипломатског у себи од свих бивших тужилаца Хашког трибунала”, како је назива Гардијан, сервирала је овдашњој јавности још материјала за расправу, представљајући детаљно сваки састанак и сваку реч коју је у четири ока разменила са српским политичарима.

Швајцарске власти затражиле су од своје амбасадорке да до даљњег о овој теми не проговара, а изјаве дате у књизи “Лов: ја и ратни злочинци” окарактерисала као “непримерене једном, врло је могуће, ускоро бившем дипломатском представнику швајцарске владе”, али је за Србију ова опомена стигла прекасно.

Запад су свакако више забринуле информације које су изнете о раду суда, сусретима са међународним представницима и злочинима које су вршили припадници УЏК, које нису стигле у најсрећнијем тренутку по пројекат независног Косова, а мање подаци о српском политичком врху који од 2000. године покушава да стане на ноге и усагласи захтеве Запада са потребама својих гласача. Велики публицитет у западним медијима добила је прича о трговини органима чије су жртве били отети Срби; Руси су је, из својих разлога, једва дочекали па су већ и поднели резолуцију Парламентарној скупштини Савета Европе, а ствар је додатно погоршала ослобађајућа пресуда за Рамуша Харадинаја. Србија се, међутим, поново нашла заглављена у старим размирицама – ко се и зашто нашао у Хагу, ко је и како преговарао са Хагом и, најзад, ко ће од хашких оптужница и начина на који је бивша тужитељица описала своје сусрете профитирати на изборима. Прилика да јавно прочита изводе из књиге указала се Војиславу Шешељу који је четири године чекао на почетак суђења на коме је решен, како да обори оптужницу, у чему му својом неспособношћу несебично помаже тужилаштво, тако и да поврати место на српској политичкој сцени, због чега избегава да се бави темама које би захтевале затворене седнице, а користи сваку могућност да се обрати и српском гласачком телу.

Читајући делове који се односе на његово хапшење, Шешељ се извесно није обраћао у првом реду суду (мада је напоменуо судији Бономију да га бивша колегиница спомиње) већ српској јавности, интерпретирајући разговор ауторке књиге са Зораном Ћинђићем као доказ да је оптужница против њега писана на захтев тадашњих власти. Покојног премијера назвао је “мафијашем”, што се није први пут чуло у судници, ту конструкцију искористио је већ, спомињући, онако успут да је реч о “мафијашком премијеру”, али овога пута на душу му је ставио и одлуке о томе против кога ће се подизати оптужнице. Био је то пун погодак за повратак право у центар предизборне кампање и то у тренутку када је изгледало да ништа не може бити горе од битке око Споразума о стабилизацији

и придруживању. Владајуће странке упале су у оштар окршај, премијер је оптужен да је директно организовао Шешељев наступ у намери да дискредитује како покојног премијера тако и његову странку, а ДСС је позвао заговорнике ове тезе да објаве волшебни споразум са радикалима и закључио да иза свега стоји “НАТО маринац”, тј. министар одбране. Карла дел Понте ставила је Зорану Ђинђићу у уста реченицу: “Води га и немој више да нам га враћаш”, коју јој је наводно покојни премијер изговорио крајем фебруара 2003. године, неколико дана пре него што ће Шешељ добровољно отићи у Хаг, у разговору у коме се тужитељица распитивала о судбини “бегунаца које тражи Трибунал”, како је описала тему тог разговора. Шешељ је из овога, на своје велико задовољство, извукао закључак да су се власти после 2000. године радовале хапшењима и користиле Хаг за обрачун са политичким противницима.

Особа од чије речи је зависио однос Запада према Србији, макар то било коришћено и само као изговор, а чији су извештаји годинама служили да зауставе или допусте приближавање ЕУ, овога пута пружила је детаљан увид у оно “што се у ствари догађало”. Тако смо сазнали за сусрете на аеродромима, за тајне посете Хагу, за све разговоре у којима су српски лидери покушавали да омету њене планове или, како то види тужитељица, да “преносе поруке филоване изразима попут “заједничка помоћ”, “заједнички интерес” и “сарадња”, што никако није било оно што је она сама желела. Покојни премијер, као и тадашњи министри Свилановић и Михајловић стално су је ометали молбама да узме у обзир ситуацију у Србији, да због укупног контекста повуче или макар одложи “косовске оптужнице” против генерала полиције и војске. Док се она борила за правду, они су говорили да је Косово велики проблем за земљу и да међународна заједница плановима са јужном покрајином гура Србију у рупу из које је помислила да је изашла 5. октобра 2000. године.

Душан Михајловић, тадашњи министар полиције, који није оставио добар утисак на Карлу дел Понте, те му стога није много веровала, за НИН износи своје виђење интеракције са некадашњом главном тужитељком: “Суштина разговора који смо Свилановић и ја имали са Карлом у Хагу у оквиру тајне мисије по задатку ДОС-а била је у нашој поруци: да актуелна владајућа коалиција и влада неће прихватити нове оптужнице против генерала војске и полиције. Њен одговор је био да она ради свој посао и да јој је он важнији од последица које ће наступити у Србији. Карлина неверица потиче вероватно од првог контакта када сам тражио да се Милошевићу суди у земљи из познатих разлога, а она је додатно увећана мојим предлогом да заједно одемо код Младића на неку од адреса које нам је стално достављала.”

Како тада, тако и данас, односи у троуглу Београд-Брисел-Хаг остају исти. Најмање је важно какве ће последице наступити у Србији после хашког извештаја на основу кога ће Брисел заузети даљи курс према нашој земљи. Оно што се сада стварно догађа можда ћемо читати у некој будућој књизи, али постоји неколико момената за које се може посумњати да ће утицати на срећни крај сарадње са Хагом. У оперативном смислу ово књижевно дело упропастило је неке од најсвежијих трагова које су наши органи имали у потрази за Ратком Младићем, таргетирајући потенцијалне везе ка најтраженијем бегунцу. У српским властима, ма шта да су мислиле о Хагу, и можда управо међу онима који су највише покушавали да буду кооперативни, Карлино раскринкавање додатно је

отежало и посао тужиоца који ју је наследио. Није извесно да ће после овога било ко желети контакте са тужилаштвом, осим ако нема жељу да буде јунак неких нових хашких мемоара.

Мала отежавајућа околност је самопроглашена косовска независност, после које је потрага за хашким бегунцима услед важнијих државних разлога, вероватно престала. А кад на све то додамо и пресуду Рамушу Харадинају... У Београду је ова запрепашћујућа одлука изазвала захтеве тужилаштву да уложи жалбу, тужилаштво је објашњавало да је све учинило да обезбеди како сведоке тако и доказни материјал, те да не сноси одговорност што је Харадинај изашао на слободу. Није међутим јасно зашто у толиком напору није искоришћен и став Б правила 99, према коме ће судско веће, на пуки наговештај тужиоца да ће поднети жалбу, издати нови налог за хапшење оптуженог који се одмах извршава. Ако јавности ово правило није познато, сасвим сигурно и тужилаштво и наше власти то знају. Да постоји искрена жеља да се Харадинај, бивши избацивач из швајцарских дискотека, а данас омиљени сарадник западних обавештајних служби, задржи у затвору, ова могућност била би искоришћена све и ако је потпуно јасно да сведоци његових директних злочина показују тенденцију да нестану. Командна одговорност, која се српским оптуженицима ставља на терет, у овом случају је потпуно занемарена, иако се сам јавно хвалио да је имао потпуну контролу над УЏК у области Дукађини. Овај аргумент – утицај који има на бивше борце – и данас се може чути од страних званичника када објашњавају зашто је неопходно да се Харадинај задржи на косовској политичкој сцени.

Вратимо се Београду. После свих побројаних шамара, може ли икога да зачуди што је Тома Николић, коначно сасвим отворено, изјавио да му није ни на крај памети да ухапси Младића, Коштуница се не изјашњава, али није била потребна мемоарска проза да би се знало шта је одувек мислио о Хагу. Проевропске снаге сада нешто тише говоре о сарадњи, исправно процењујући да им уочи избора та прича баш и не користи, мада приликом сусрета са европским званичницима обећавају Ратка Младића, куле и градове, само ако они узму власт, војску, полицију и државну безбедност. А за то им је, јел', потребна помоћ ЕУ, у виду Споразума о стабилизацији и придруживању. Но за то је услов, макар, позитивна оцена из Хага, што нас све заједно враћа у зачарани круг из кога никако да се ишчупамо. Ако нам је за неку утеху, на суду основаном за злочине у бившој Југославији и Руанди, Руанда је своје решење пронашла – у помоћ су позване племенске поглавице и активирају традиционални гакака начин помирења завађених, назван по травнотом пропланку на коме се окупљају сеоске старешине. Око 90 одсто становника Руанде подржало је овакав начин расплета сукоба Хутуа и Тутсија, и Хашки трибунал сагласио се с њиховом вољом. Но, далеко је Руанда од Србије.

(НИН)